Применение органических и неорганических препаратов селена свиноматкам на 75-80 день супоросности снижает заболеваемость их послеродовыми болезнями, заболеваемость и отход полученныхот них поросят и обеспечивает более интенсивный их рост в подсосный период, причем при применении селеданта в большей степени, чем при использовании селемага.

COMPARATIVE ASSESSMENT OF THE INFLUENCE OF SELEDANT AND SELEMAG ON PREGNANT SOWS AND PIGLETS

Balym Yu.P.

Kharkiv State Zooveterinary Academy, Kharkiv

The results of a comparative assessment of the influence of seledant and selemag on pregnant sows and piglets are presented in the paper.

It is established that the use of seledant in sows in the prenatal period has more positive influence on the morphology and function of the liver, the morphological composition of blood, indices of protein, lipid, carbohydrate, mineral and vitamin metabolism, than the use of selemag.

УДК 619:616.995.7:636.5

КРОВОСИСНІ ЧЛЕНИСТОНОГІ ДОМАШНЬОЇ ПТИЦІ ЯК МОЖЛИВІ ПЕРЕНОСНИКИ ЗБУДНИКІВ ХВОРОБ

Богач М.В.

Одеська дослідна станція ННЦ «ІЕКВМ», м. Одеса

Сіренко О.С.

Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини», м. Харків

З домашніми та синантропними птахами пов'язано ряд хвороб, які в різній мірі небезпечні для людей (орнітоз, кліщовий енцефаліт, токсоплазмоз, рікетсіози, лептоспіроз, спірохетоз, туберкульоз, ньюкаслська хвороба та ін.) [1]. Зараження людей збудниками більшості із цих захворювань відбувається по різному, в тому числі трансмісивно.

Кровосисні членистоногі є не лише переносниками, а й резерваторами збудників багатьох трансмісивних захворювань сільськогосподарських тварин і птиці. Сприйнявши збудника від хворої птиці, кліщі можуть довго зберігати його в своєму організмі, передаючи з покоління в покоління. Збудник залишається вірулентним навіть при тривалому голодуванні кліща або ж при живленні його на птиці, яка не хворіє на цю хворобу [2].

Доведено, що кліщі *Dermanyssus gallinae* передають рикетсії при кровоссанні у тварин та птиці. З'ясовано, що ці кліщі, заражені на мурчаках, передають рикетсії від мурчаків до птиці і навпаки від птиці до мурчаків. Розмножуючись, рикетсії проникають в різноманітні органи: слинні залози – чим визначається трансмісія рикетсій, а також в яйцеві клітини, тобто трансоваріальна передача збудника [3].

За даними статистичної звітності переважна більшість домашньої птиці утримується в присадибних, фермерських та невеликих птахогосподарствах з різною технологією утримання. При напівекстенсивній системі утримання птиці в переобладнаних, пристосованих приміщеннях із вигульними майданчиками різні види та вікові групи домашньої птиці можуть контактувати з дикою або синантропною птицею, яка в свою чергу є переносником зовнішніх ектопаразитів, а ті є резерваторами трансмісивних хвороб [4].

На даний момент не достатньо даних щодо поширення кровосисних членистоногих та їх видового складу. Тому нашим завданням було з'ясувати видовий склад та визначити показники екстенсивності кровосисних ектопаразитів у ряді господарств при клітковому та підлоговому утриманні птиці в Одеській області.

Матеріали і методи. Дослідження проводили упродовж 2010-2011 років в птахогосподарствах Одеської області з клітковим утриманням птиці (СГП «Новопетрівське» та СТОВ «Комінтернівська птахофабрика»), у ряді господарств з підлоговим утриманням (ПП «АФ Авангард», ФГ «Манько», ПСП «Маяк» та СТОВ «Нікомарівське») та в присадибних господарствах де додатково утримують ще й голубів. Поголів'я дорослої птиці в кожному з присадибних господарств становило від 50 до 300 голів. Всього в 23 господарствах обстежено 438 голів птиці.

Для збору кліщів з різних місць підлоги пташника та з гнізд брали підстилку (кожну пробу з площі 100 см^2), просіювали її крізь сито на білий папір. Всього було досліджено 38 зразків. Дослідження зразків підстилки, відібраної у місцях вигулу птиці, проводили за методом Н.А. Романенко (1968) і Г.Ш. Гуджабідзе (1969) [5]. Зібраних паразитів фіксували в 70 % розчині етилового спирту та визначали їх вид [6, 7]. Видову належність кліщів було визначено на кафедрі зоології Одеського державного університету ім. Мечнікова.

Результати досліджень. У всіх обстежених господарствах встановлена присутність у птиці кровосисних ектопаразитів, але ураженість птиці на момент досліджень була різною, що залежало від віку, типу та терміну утримання. Спільними членистоногими для домашньої птиці з усіх господарств були гамазові кліщі *Dermanyssus gallinae*.

Слід зазначити, що ці кліщі є специфічними для курей, але також можуть нападати на індиків, перепілок, водоплавну птицю, голубів та ін. У господарствах при клітковому утриманні птиці кліщі створювали різні за розмірами конгломерати (поселення) на поверхнях обладнання, особливо у місцях згинів конструкційних елементів, стиках, хомутів тощо.

Результати щодо поширення кровосисних членистоногих наведені в таблиці.

Як свідчать результати досліджень в СГП «Новопетрівське» та СТОВ «Комінтернівська птахофабрика» при клітковому утриманні реєстрували ураження птиці лише кліщем *Dermanyssus gallinae*.

У птахогосподарствах де підлогове утримання птиці разом з вигульними майданчиками спектр кровосисних членистоногих був дещо більший. Так, у ПП «АФ Авангард» окрім ураження курей кліщем *Dermanyssus gallinae* у 7 птиць з 40 обстежених реєстрували наявність личинок краснотілкового кліща. У СТОВ «Нікомарівське» на тілі 6 курей з 45 досліджених також виявили личинки краснотілкового кліща. У СТОВ «Маяк» на 2 курях з 50 обстежених реєстрували кровосисних мух *Ornithomya chloropus*. Це можна пояснити тим, що в цих господарствах кури переважну більшість року користуються пасовищами з відповідною рослинністю.

У присадибних птахогосподарствах, де разом з домашньою птицею утримують і голубів було зареєстровано наявність 5 видів кровосисних членистоногих. У 17 з 23 обстежених господарств реєстрували кліща *Dermanyssus gallinae*, у 46 птахів з 438 обстежених виявили личинок *Trombicula autumnalis*, у 9 – птахів кліщів виду *Ixodes ricinus* на різних стадіях розвитку та мух кровососок у 9 курей. В окремих присадибних господарствах з південних районів Одеської області (Бессарабія) у 9 птахів були знайдені кліщі *Argas persicus*. Слід зазначити, що цих кліщів на птиці реєстрували переважно у вечірній час.

Таблиця – Поширення кровосисних членистоногих домашньої птиці в господарствах Одеської області

Господарства	Дослідж. курей	Види членистоногих які зустрічаються в птахогосподарствах				
		Dermanyssus gallinae	*Trombicula autumnalis*	*Ixodes ricinus*	*Argas persicus*	*Ornithomya chloropus*
Кліткове утримання						
СГП «Новопетрівське»	176	+	-	-	-	-
СТОВ «Комінтерн. птахофабрика»	55	+	-	-	-	-
Утримання на підлозі (вигульне)						
ПП «АФ Авангард»	40	+	7	-	-	-
ФГ «Манько»	74	+	-	-	-	3
ПСП «Маяк»	50	+	8	-	-	2
СТОВ «Нікомарівське»	45	+	6	-	-	-
Присадибні з голубами	438	+	46	9	6	9

В окремих присадибних господарствах пташники були недостатньо обладнаними та пристосованими для утримання певного виду птиці. У переважній більшості таких господарств у пташниках були гнізда голубів, ластівок та горобців при дослідженні яких виявляли різні стадії розвитку аргасових кліщів та мух кровосисів. Майже в половині обстежених господарств порушувались санітарно-гігієнічні вимоги щодо комплектування гурту птиці, щільності посадки, терміну прибирання та видалення посліду, а також проведення відповідних аерозольних обробок птиці та приміщення.

При проведенні моніторингу щодо наявності кровосисних членистоногих встановлено, що динаміка їх розповсюдження залежить від сезону, виду та віку птиці. У приміщеннях, де утримували дорослу птицю найбільшу кількість кровосисів відмічали у березні-травні або восени. При цьому заселеність ними гнізд як домашньої, так і синантропної птиці була у 3-11 разів більшою, ніж підлоги. Абсолютна кількість кліщів на 1 м^2 площі підлоги та гнізд була вищою у тих господарствах, які утримують виключно курей, ніж у господарствах, що утримують і інші види птиці.

У 20 % присадибних господарствах серед курей-несучок реєстрували захворювання на кнемідокоптоз, збудником якого був коростяний кліщ *Knemidocoptes mutans*, а птиця з 32 % господарств була інвазована ще й малофагами *Menopon gallinae*, *Chelopistes meleagridis*, *Anaticola crassiornis*.

Наявність значної кількості ектопаразитів, у тому числі кровосисних членистоногих, в господарствах з різною технологією утримання птиці загострює епізоотологічний та епідеміологічний стан і спонукає до подальших досліджень.

Висновки. 1. При проведенні епізоотологічного моніторингу ектопаразитів птиці у 5 птахогосподарствах встановлено, що основним ектопаразитом є курячий кліщ *D. gallinae,* якій викликає захворювання дерманісіоз.

2. У господарствах з підлоговим утриманням птиці окрім кліща *D. gallinae* реєстрували незначну кількість ураження птиці *Trombicula autumnalis* та *Ornithomya chloropus*.

3. У присадибних господарствах, які додатково утримують голубів та є вільний доступ іншої дикої птиці, окрім вище перелічених кровосисних членистоногих, реєстрували наявність на курях кліща *Argas persicus*.

Список літератури

1. Столбов, Н.М. Членистоногие обитающие на домашних и синантропных птицах и в их гнездах [Текст] / Н.М. Столбов // Проблемы паразитологии : тезисы докл. V науч. конф. укр-го республик. науч. об-ва паразитологов. – Киев, 1967. – С. 67-68. **2.** Нікітченко, Н.Т. Поширення кровосисних членистоногих, як можливих переносників збудників хвороб в умовах Центрального Лісостепу України [Текст] / Н.Т. Нікітченко // Ветеринарна медицина : міжвід. темат. наук. зб. – Харків, 2011. – № 95. – С. 380-381. **3.** Земская, А.А. Гамазовые клещи и лихорадка КУ [Текст] / А.А. Земская, А.А. Пчелкина // Проблемы паразитологии : тезисы докл. V науч. конф. укр-го республик. науч. об-ва паразитологов. – Киев, 1967. – С. 358-359. **4.** Богач, М.В. Визначення ефективності інсектоакарицидних препаратів за малофагозу курей [Текст] / М.В. Богач, І.Ю. Пірожак // Ветеринарна медицина : міжвід. темат. наук. зб. – Харків, 2011. – № 95. – С. 324-325. **5.** Пономаренко, В.Я. Протозойні хвороби тварин. Монографія, Харків, «Гриф», 2010. – 236 с. **6.** Бондаренко, Н.В. Практикум по вредным нематодам, клещам, грызунам [Текст] / Н.В. Бондаренко, С.Г. Пегельман, А.В. Таттар. – Л. : Колос, 1980. – 208 с. **7.** Шустрова, М.В. Эктопаразиты кур [Текст] / М.В. Шустрова, П.И. Пашкин, Л.М. Белова и др. // Ветеринария. – 1998. – №10. – С. 33-35.

BLOOD-SUCKING ARTHROPODS IN POULTRY AS THE POSSIBLE CARRIERS OF PATHOGENS

Bogach N.V.

Odessa Experimental Station of the National Scientific Center "Institute of Experimental and Clinical Veterinary Medicine"

Sirenko E.S.

National Scientific Center "Institute of Experimental and Clinical Veterinary Medicine", Kharkiv

The data on the spread of blood-sucking arthropods in poultry at the poultry farms of Odessa region is presented in the paper.